

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(24-25 березня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 березня 2022 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2022

УДК 159.9: 37.015.3
ББК 88.4
Д 50

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Диференціальний підхід у дослідженні професійного самоздійснення особистості:
Д 50 Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 березня 2022 року) / відп. ред. О. П. Саннікова.
Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-39-8

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Гордієнко І. О. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-39-8

© Університет Ушинського, 2022

1. Наявність взаємозв'язків між схильністю до саморозвитку і факторами особистості за Р. Кеттеллом.

2. Для осіб з високим рівнем саморозвитку характерна широта спілкування, відкритість, добродушність, постійність інтересів, вміння продуктивно діяти в напрямку досягнення мети, емоційна стабільність

3. Осіб з менш вираженим рівнем саморозвитку характеризує схильність до помірнього спілкування, висока невпевненість у собі, підозрілість, соціальна пасивність.

Література

1. *Професійний саморозвиток майбутнього фахівця : [Монографія] / За ред. В. А. Ковальчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 204 с.*

2. Санникова О. П. *Емоціональність в структурі личности : [Монографія].* Одеса : Хорс, 1995. 334 с.

3. Рубинштейн С. Л. *Проблеми общей психологии / отв. ред. Е. В. Шорохова. М. : Педагогика, 1973. 424 с.*

4. Adler A. *The individual psychology of Alfred Adler. A systematic presentation in selections from his writings / A. Adler ; edited by Heinz L. Ansbacher and Rowena R. Ansbacher. N.Y. : Basic Books, Inc., Publishers, 1956. 503 p.*

УДК 159.99

ІНДИВІДУЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Цибра М. Ф.

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії,
Університет Ушинського*

Крістофор І. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. *Дане повідомлення спрямоване на викладення результатів дослідження творчої активності особистості. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що поняття творчої активності розглядається як зарубіжними, так і вітчизняними*

науковцями, характеризуючи його як складну, багатогранну і багатофункціональну складову структури особистості. Дане поняття є поєднанням двох складних аспектів. Перша частина поняття пов'язана з дефініцією «творчість», як комплексу якостей і властивостей особистості, що сприяє повній реалізації її творчого потенціалу та виявляється в оригінальному, своєрідному мисленні й емоційності; як «вищою формою людської діяльності, що породжує якісно нове, чого ніколи раніше не було і має суспільно-історичну цінність у вузькому сенсі, та як будь-яку практичну або теоретичну діяльність людини, в якій виникають нові результати. «Активність» складає другу частину поняття і розкриває діяльнісне ставлення людини до навколишнього, здатність до суспільно значимих перетворень матеріального й духовного середовища та проявляється у творчій діяльності. Звертаючись до багаточисленних досліджень, ми вважаємо, що творча активність особистості, як багатовимірний простір, може бути детермінована особливостями творчого потенціалу особистості у співвідношенні з креативністю, специфікою життєстійкості, можливостями ризику та індивідуально-психологічними особливостями.

Ключові слова: творчість, креативність, творча активність, детермінанти.

Актуальність дослідження. Творча особистість в усі періоди розвитку суспільства вважалася одним з найголовніших його досягнень, адже без неї неможливий був би рух вперед до подальшого прогресу. Сучасне українське суспільство також потребує творчих людей в усіх галузях людської діяльності і саме тому проблема створення умов для виявлення і розвитку творчого потенціалу кожної особистості є однією з найбільш актуальних і невідкладних у своєму вирішенні. Проблема творчої активності особистості пов'язана із вивченням сутності поняття «творчість» та є предметом розгляду багатьох наук. Вона вивчалася у філософському аспекті, психологічному, педагогічному, соціально-психологічному та багатьох інших. І в кожному з цих аспектів розкривалися ті чи інші сторони цього феномену, оскільки він є багатограним, багатостороннім явищем. Так, філософський аспект творчості вивчали у своїх працях В. С. Біблер, Ю. М. Бородай, В. Н. Данилов, К. О. Кедров, П. А. Коршунов та ін. Психологічні основи цієї проблеми викладені у роботах Б. Г. Ананьєва, Д. Б. Богоявленської, Л. С. Виготського, В. В.

Давидова, В. М. Дружиніна, Д. Б. Ельконіна, О. М. Леонтєва, О. Н. Лука, С. Д. Максименка, Я. О. Пономарьова, С. Л. Рубінштейна та багатьох інших.

У різних наукових поглядах на творчу активність особистості простежуються загальні риси, розуміння її як складної якості особистості з акцентуванням уваги на ініціативі творчого суб'єкта та неповторного індивідуального образу, пошуків і відкриття нового.

Творчість людини проявляється в кожному виді діяльності, а тому, досліджуючи будь-який її аспект, вчені більше всього приділяли увагу розкриттю сутності творчості як наукової категорії, розглядали і аналізували детермінанти прояву творчої активності, особливості різних видів творчості тощо. Але прояви творчої активності людини в українському суспільстві супроводжуються соціальними трансформаціями, що сприяє створенню нових, суперечливих умов для прояву творчого потенціалу кожного члена суспільства.

Разом з тим, здобутки науковців лише частково розкривають індивідуальні можливості прояву творчої активності особистості. Це спонукало нас до вибору теми магістерської роботи: «Індивідуально-психологічні детермінанти творчої активності особистості».

Метою даного повідомлення є викладення результатів кореляційного аналізу показників творчого потенціалу особистості та комунікативної креативності.

У роботі використовуються теоретичні методи: аналіз філософської, психологічної та психолого-педагогічної літератури; емпіричні: спостереження та тестування.

До психодіагностичного комплексу увійшли: методика оцінки творчого потенціалу (Тест креативності) Н.Ф.Вишнякової та тест-опитувальник комунікативної креативності О.П.Саннікової, Р.В.Білоусової.

Вибірку дослідження склали студенти фізико-математичного факультету заочного відділення Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Всього приймали участь у дослідженні 69 студентів, віком від 19 до 47 років.

Результати кореляційного аналізу, які показали наявність взаємозв'язків між показниками творчого потенціалу (за методикою Н.Ф.Вишнякової) та комунікативної креативності

подано у табл.1.

Таблиця 1

Значимі коефіцієнти кореляції між показниками творчого потенціалу (креативності) та комунікативної креативності

Показники комунікативної креативності	Показники креативності							
	ТМ	Д	Ор	У	І	ЕЕ	ПГ	ТП
Л		266	245*	364**	244*		275*	
СП		238		281*	251*	269*	238*	
Н		332**	297*	293*	289*		309**	
К		237*	253*	249*				
ЕСс					308**			
М						-238*	-237*	-278*
Е	-318**				-263*	237*		
КК				254*	266*			283*
ЗКК	-259*	256*		297*	253*		311**	

Примітки. 1) У таблиці нулі й коми опущені; 2) ** кореляція значима на рівні 0.01 ($p \leq 0,01$), * кореляція значима на рівні 0.05 ($p \leq 0,05$). 3) Умовні скорочення показників творчого потенціалу: М – творче мислення, Д - допитливість, О – оригінальність, У – уява, І – інтуїція, Е – емоціональність, емпатія, Г – почуття гумору, П – творче ставлення до професії; 4) умовні скорочення показників комунікативної креативності: Л – легкість в спілкуванні, СП – схильність до самопрезентації, Н – незалежність, К – к конфліктність, ЕСс – емоційна стійкість в спілкуванні, М – схильність до маніпуляції, Е – експресивність, КК – комунікативна компетентність, ЗКК – загальний показник комунікативної креативності.

Показник оригінальності (О) виявив додатні зв'язки з показниками Л (легкість у спілкуванні), Н (незалежність), К (конфліктність) – на рівні $p \leq 0,05$. Цей зв'язок характеризує здібність відтворення багатства різноманітних, незвичайних, нестереотипних ідей на основі продукування віддалених ситуацій, нешаблонності пошуку рішень проблем, винахідливості у поєднанні з успішністю встановлення

соціальних контактів з новими людьми (Л) і проявом у спілкуванні з ними особистої позиції та ігноруванням їх суджень, авантюристичності (Н). Відстоювання своєї точки зору супроводжується загостреним почуттям справедливості, прямоти, оригінальності (К).

У показника уяви (У) виявилися усі додатні зв'язки з показниками Л (легкість у спілкуванні) ($p \leq 0,01$); СП (схильність до самопрезентації), Н (незалежність), К (конфліктність), КК (комунікативна компетентність), ЗКК (загальний показник комунікативної креативності) – на рівні $p \leq 0,05$. Це може пояснюватися створенням нових образів у відповідності з творчими задумками, які реалізуються в незвичайних і цінних (для людини і соціуму) продуктах діяльності. Легкість вступу у соціальні контакти з новими людьми, успішність виступу перед багаточисленною аудиторією (Л), забезпечення собі ефективної самоподачі (СП) сприяє відстоюванню своєї точки зору, зумовленої проявом загостреного почуття справедливості (К). Все це підтримується здібностями встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, застосовуючи адекватні знання та уміння, які забезпечують успішність спілкування (КК).

Показник інтуїції (І) виявив найбільшу кількість значущих зв'язків з показниками комунікативної креативності. Це додатні зв'язки з показниками Есе (емоційна стійкість у спілкуванні) ($p \leq 0,01$), Л (легкість у спілкуванні), СП (схильність до самопрезентації), Н (незалежність), КК (комунікативна компетентність), ЗКК (загальний показник комунікативної креативності) – на рівні $p \leq 0,05$; а також від'ємний зв'язок на п'ятипроцентному рівні з показником Е (експресивність). Належність цих зв'язків може пояснюватися тим, що підсвідоме осягнення істини на основі здогадки, "внутрішнього голосу", і попереднього міркування можливе за допомогою легкості вступу та успішної підтримки бесіди (Л), забезпечення ефективної самоподачі (СП), використання своїх умінь критичного ставлення до чужих думок та затвердження правильності своєї позиції (Н). Такі прояви підтримуються емоційною стійкістю, тобто умінням управляти своїми емоціями та настроєм (Есе), здібністю встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, спираючись на адекватність знань та умінь, які забезпечують

успішність спілкування (КК).

Показник ЕЕ (емоційність, емпатія) виявив додатні зв'язки з показниками СП (схильність до самопрезентації), Е (експресивність) ($p \leq 0,05$); від'ємний зв'язок з показником М (схильність до маніпуляцій) на рівні $p \leq 0,05$. Ці зв'язки характеризують зміст, якість, динаміку емоцій і почуттів, які підтримуються умінням забезпечення ефективної самоподачі (СП), яка збагачується виразністю міміки, пантоміміки, жестикуляції, великим інтонаційним репертуаром, широкою палітрою прояву емоцій (Е), умінням знаходити підхід до людей, спираючись на відкрите спілкування, не використовуючи різні комунікативні хитрощі (М).

Показник ПГ (почуття гумору) виявив додатні зв'язки з показниками Н (незалежність), ЗКК (загальний показник комунікативної креативності) ($p \leq 0,01$); Л (легкість у спілкуванні), СП (схильність до самопрезентації) ($p \leq 0,05$); від'ємний зв'язок з показником М (схильність до маніпуляцій) ($p \leq 0,05$). Це означає, що гострота розуму і незвичайне бачення проблеми під гумористичним кутом зору спонукає до вияву особистої позиції, демонстрації критичного оцінювання інших думок (Н), легкості вступу у соціальні контакти, успішного виступу перед багаточисленною аудиторією (Л), забезпеченню ефективної самоподачі (СП). Ці явища супроводжуються відсутністю хитрощів, вирішенням проблем шляхом встановлення комунікативних контактів між людьми (М).

Показник ТП (творче ставлення до професії) виявив додатній зв'язок з показником КК (комунікативна компетентність) ($p \leq 0,05$) і від'ємний зв'язок з показником М (схильність до маніпуляцій) ($p \leq 0,05$). Як відомо, професійна креативність включає продуктивну спрямованість особистості, рівень оригінальності мислення, імпрвізаційність, відкритість новому у діяльності, новаторство (КК). Підтримкою зазначеному є здібність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, адекватність знань, умінь і навичок, які забезпечують успішність відвертого з'ясування стосунків у спілкуванні.

Отже, проведений кореляційний аналіз дає можливість засвідчити узгодженість між ознаками креативності та комунікативної креативності особистості. Найбільше значення для прояву креативності має належність творчого мислення,

життєрадісності, активності, експресивності, наполегливості, рішучості, самовпевненості, уміння контролювати свої емоції та поведінку. Разом з тим, деякі аспекти креативності особистості сприяють розгортанню неконструктивних способів реалізації креативних можливостей - критичності по відношенню до інших, схильності не звертати уваги на тонкощі життя, імпульсивності.

Таким чином, визнання особистісних творчих цінностей, унікальної неповторності, здатності особистості до творчої самореалізації підтверджує наше припущення про визначення креативності як детермінанти творчої активності особистості.

Література

1. Гончарова Л. А. Основні психологічні підходи до дослідження творчої активності особистості. *Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 25. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. С. 73-82.*

2. Костюк Г. С. *Психологія творчої особистості. Київ : Промінь, 2001. 484 с.*

УДК:159.923.2:378

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ТОЛЕРАНТНИХ ТА ІНТОЛЕРАНТНИХ ОСІБ

Власенко О. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. В даній статті представлено результати теоретико-емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей схильності до самоактуалізації осіб, що відрізняються за толерантністю. Емпірично встановлено статистично значущі розбіжності між однойменними показниками самоактуалізації на профілях толерантних та інтолерантних досліджуваних. Досліджено та описано індивідуально-психологічні особливості схильності до самоактуалізації осіб з різним рівнем толерантності.

Ключові слова: самоактуалізація, толерантність, інтолерантність.